

TOBAKSAFKTA

OBEROENDE TANKESMEDJA

Remissvar på SOU 2021:22

Hårdare regler för nya nikotinprodukter.

Tobaksfakta – oberoende tankesmedja har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade betänkande och vill anföra följande.

Aktuellt

Nikotin, som huvudsakligen utvinns ur tobaksplantan, är en drog som påverkar belöningssystemen i centrala nervsystemet med bland annat dopaminfrisättning. Detta leder till att känslan av välbefinnande ökar men bidrar också till nikotinets beroendeframkallande egenskaper. Upptag av nikotin i kroppen sker snabbt via lungorna vid rökning och genom munslemhinnan vid snusning.

Nikotinkoncentrationen i blodet blir ungefär lika hög vid rökning och snusning men exponeringen för drogen är generellt större vid snusning. Om man är ung, om man använder andra droger eller lider av psykisk ohälsa ökar risken att bli nikotinberoende. Nikotinberoende ökar i sin tur risken att bli beroende av andra droger.

Tobaksrökning orsakar, trots minskade rökvanor, cirka 12 000 dödsfall per år i Sverige. Rökrelaterade sjukdomar utgör en betydande del av ett flertal folksjukdomar som cancer, hjärtkärlsjukdom, diabetes och lungsjukdomar. Men också nikotinets omprogrammering av hjärnan ledande till beroende och fortsatt bruk kan påverka dna på ett sätt som kan vara överförbart även till följande generationer. Även passiv rökning ökar risken för att drabbas av rökrelaterade sjukdomar. Kunskapen om effekterna vid användningen av elektroniska cigaretter är begränsad men negativa effekter på hjärtkärlsystemet och andningsvägar har rapporterats.

Kunskaperna om hälsoeffekterna vid användning av svenskt snus har ökat under 2000-talet då ett flertal studier publicerats inom området. Folkehelseinstituttet i Norge gav 2019 ut en rapport där sambandet mellan användning av svenskt snus och utfall av cancer, hjärtkärlsjukdom, psykisk ohälsa, diabetes typ 2, fetma och metabolt syndrom rapporterades. Liksom ökad risk för allvarliga komplikationer hos kvinnan och barnet under graviditet. Munhålan påverkas också negativt av snusning.

Trots insatser för att minska tobaksanvändningen i Sverige använder cirka 1,8 miljoner svenskar tobak dagligen. Åtta av tio tobaksdebuter sker i tonåren. Bland ungdomar i årskurs 9 röker 10% och 12% snusar, andelen snusare bland flickor har ökat från 1 till 7 % mellan 2016 och 2020.

Lanseringen av nya nikotininnehållande produkter är oroande. I övervägande del attraherar de genom sin smaksättning unga konsumenter som är särskilt känsliga för nikotin med ökad risk att hamna i ett beroende. Insatser behövs för att stärka barns rätt till en tobaksfri uppväxt - en rätt som garanteras i såväl Tobakskonventionen som Barnkonventionen, två internationella konventioner som Sverige har ratificerat.

Det kan påpekas att UNICEF globalt nu strävar efter ett skärpt protokoll i Barnkonventionen/Convention on the Right of the Child eftersom nuvarande reglering av marknadsföring av produkter till barn och unga ständigt överträds av berörda industrier.

I en europeisk skattning av genomförda åtgärder för ett minskat tobaksbruk har Sverige från 2016 till 2019 fallit från en 9:e till en 15:e plats.

Den utredning som regeringen nu lagt fram och önskar synpunkter på välkomnas därför och leder förhoppningsvis till en efterlängtd lagstiftning.

Utredningens förslag välkomnas!

Tobaksfakta finner många viktiga förslag i denna utredning som säkerställer en sammanhållen och systematisk reglering av tobaksvaror, e-cigarettor och påfyllningsbehållare samt nikotinprodukter. Nikotinprodukter som inte är läkemedel bör regleras på samma sätt som andra produkter på tobaksområdet. Produktkrav, rapportering, hälsovarningar, marknadsföringsbegränsningar, åldersgräns, tillsyn och sanktioner utgör viktiga delar liksom att produkter som ännu inte har utvecklats ska omfattas av lagen.

Förbud mot smaktillsatser i e-vätskorna ses som absolut nödvändig. Detta för att skydda barn och unga från en ökad risk att attraheras av dem, vilket också ökar risken för senare cigarettdebut.

Invändningar och synpunkter på remissen:

Tobaksfakta har i tidigare inlagor påtalat vikten av en följsamhet till Tobakskonventionen som Sverige ratificerade 2005. Här ingår evidensbaserade åtgärder för att främja människors hälsa.

I Sverige förordar vi därför införande av:

- Exponeringsförbud på säljstället för tobak, s.k. dold försäljning
- Neutrala reklamfria tobaksförpackningar
- Smakreglering av befintliga snusprodukter och nya produkter innehållande tobak/nikotin

Tobaksbolagens reklam kan locka barn och ungdomar att röka och snusa. Exponeringsförbud är en åtgärd som rekommenderas i riktlinjer till WHO's tobakskonvention. Tobaksfakta har i upprepade opinionsmätningar ställt frågan till allmänheten som visar på ett stort och växande stöd för en lag om att tobaksvaror ska förvaras utom synhåll för kunderna på försäljningsställen. Även de som försöker sluta med tobak har hjälp av ett exponeringsförbud, visar forskningen.

Tillsyn och reglering av snus tillika snussubstitut bör föreslås att flyttas över till Folkhälsomyndigheten från Livsmedelsverket i enlighet med förslag i tidigare utredning av lagman Göran Lundahl. Detta för att uppnå en ändamålsenlig nationell reglering av snus och tuggtobak i Sverige. Enligt EU:s livsmedelsförordning definieras ett livsmedel: något som är avsett att ätas av människor. Tobak, tobaksprodukter med eller utan nikotin är alltså inte livsmedel.

Det svenska snuset sprids och marknadsförs som mindre skadligt trots att det skapar bland annat ett kraftigt nikotinberoende. Den ökade användningen av snus hos våra ungdomar visar på ett misslyckande. Om vi vill förhindra nya generationer

av nikotinister är det dags att agera kraftfullt. Ett införande av ovanstående insatser kan uppfylla ANDT-strategins övergripande mål att successivt minska antalet barn och unga tobaksbruk. *Trots att regeringens utredningsdirektiv gav möjlighet till bredare och tuffare förslag på området så framgår det tydligt att möjligheterna inte tagits tillvara.*

Sammanfattning

Tobaksfakta välkomnar de skärpta förslagen till lagstiftning på tobaksområdet som föreslås i utredningen. De bör med stor sannolikhet kunna öka skyddet för våra barn och unga mot tobaksindustrins vinstintressen.

Men mycket återstår dock att göra. Vi saknar radikala förslag, varav flera införts av våra nordiska grannländer, särskilt gällande exponering av tobak och begränsad lanseringen av svenskt snus.

Den senaste mätningen visar att var 5:e svensk man i åldern 30–44 år är beroende av dagligt intag av snus. Som förebilder ökar risken för att deras barn tar intryck och tar efter. Ett särskilt ansvar vilar på svenska politiker att vidta åtgärder för att stödja vårdnadshavare och deras barn mot en vilseledande och aggressiv marknadsföring om att snus inte skulle vara farligt för hälsan.

Det finns inte något behov i samhällets unga målgrupper av aktuella nikotinprodukter – endast tobaksindustrins ekonomiska incitament att skapa ett livslångt beroende hos barn och unga.

Tobaksindustrins påverkan på hälsopolitiken är oroande

Tobakskonventionen, som Sverige åtagit sig att omsätta i praktisk nationell politik innehåller en särskild artikel, 5.3, som framhåller att folkhälsopolitiken måste skyddas mot direkt och indirekt påverkan från tobaksindustrin.

Tobaksfaktas rapport ”Diskrepanser inom tobakspolitiken” (2021) med djupintervjuer av svenska politiker visar att tobaksindustrins påverkan på den svenska hälsopolitiken behöver begränsas. Sverige saknar dock ännu officiellt antagna riktlinjer för att implementera artikel 5.3. Detta är en oroande brist, bl.a. med tanke på att inbjudan att svara på denna remiss också gått till företrädare för tobaksindustrin.

I detta läge är det viktigt inse att (som det uttrycks i WHO:s riktlinjer för artikel 5.3) ”det råder en grundläggande och oöverstiglig konflikt mellan å ena sidan tobaksindustrins och å andra sidan folkhälsans intressen”.

Det är också viktigt att uppmärksamma den svenska folkhälsopolitikens övergripande mål för samhällets insatser inom tobaksområdet: tobaksbruket ska minska.

Remissvar från Tobaksfakta – oberoende tankesmedja.
Styrelsen tillstyrker yttrandet.

Stockholm den 25 augusti 2021

På uppdrag/
Ann Post
kanslikoordinator